

TRANSLATION AND INTERPRETATION STUDIES

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-180-0-35>

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТА СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКИХ ФІЛЬМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Андрієвська В. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри романської філології

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Французький кінематограф, зважаючи на його історію та культурні здобутки, заслуговує на гідне представлення в україномовному просторі, що ставить перед перекладачами завдання дотримуватися адекватності та еквівалентності при перекладі оригінальної назви українською мовою, аби кожен французький фільм віднайшов гідне місце на тлі численних картині сприяв популяризації європейського кіно серед українських пошанувачів кіномистецтва.

У цьому контексті адекватність і еквівалентність перекладу назви фільму є невід'ємною та значущою складовою адаптації самого фільму як художнього твору. Переклад назви фільму – це відповідальний і складний процес, головне завдання якого полягає в складанні короткого заголовка, який відображає зміст усього фільму і є зрозумілим для носія іншої мови і культури. Якісний переклад назв фільмів є однією з головних складових успіху кінофільмів в іншомовній культурі [2, с. 52]. Однак перекладачі стикаються з низкою проблем у вирішенні складних завдань адаптації назв фільмів, що вимагає ретельного та комплексного підходу у виборі перекладацької стратегії та трансформацій на лексичному, граматичному та синтаксичному рівнях, у прийнятті рішення про дотримання структури назви, її скорочення чи уточнення, збереження чи заміни ідейного задуму назви.

Перекладацькі трансформації це численні та різноманітні міжмовні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності всупереч розбіжностям у формальних та семантичних системах двох мов [1, с. 115]. У своїй роботі ми пропонуємо розглянути

граматичні, лексико-граматичні, логіко-семантичні, лексичні та стилістичні трансформації, які були застосовані у перекладі французьких фільмонімів українською мовою.

Грамаічні трансформації можна розділити на два підвиди. До першого належать зміни на морфологічному рівні, які передбачають заміну частин мови, грамаічних форм, зміну морфологічної структури. Під час перекладу французьких фільмонімів грамаічні зміни можна простежити у заміні категорії числа, як це демонструє приклад: *Diner de cons* (укр. *Вечеря з придурком*), де в оригінальній назві вжито іменник у множині в зв'язку з наявністю сталого виразу, а в перекладі – однина відповідної лексики. Такі зміни можна пояснити через сюжетну адаптацію, адже у фільмі такий герой лише один. Нами було також виявлено приклад зміни роду іменника: *La Jument verte* (укр. *Зелений кінь*), в якому жіночий рід іменника в вихідній назві отримав чоловічий рід при перекладі (*кобила – кінь*). Крім того, ми виокремили серед прикладів ілюстративного матеріалу додавання префікса у назві мовою перекладу: *Le Cerveau* (укр. *Супермозок*), що пов'язано із необхідністю ідентифікації головного героя, позначення його надприродних сил, а також вказати на зовнішні характеристики. Характерними є також заміни частин мови: *Irréversible* (укр. *Незворотність*) прикметник → іменник, *Confiance règne* (укр. *Довірся!*) іменник → дієслово, *Les Bidasses en folie* (укр. *Новобранці божеволіють*) прийменник + іменник → дієслово, *Pierrot le Fou* (укр. *Божевільний П'єро*) іменник → прикметник.

Серед синтаксичних трансформацій виявляємо зміну порядку слів при перекладі французьких фільмонімів, яка часто пов'язана із морфологічними змінами, про які йшлося вище (заміна іменника з категорією посесивності через прикметник). Загалом тенденція до транспозицій пов'язана із нормами французької мови, в якій місце прикметника зазвичай визначається постпозицією на відміну від української мови: *Le Cercle rouge* (укр. *Червоне коло*), *Villettes impériales* (укр. *Імператорські фіалки*). Зміну порядку слів може пояснити художньо-естетичний намір перекладача та необхідністю адаптації до норм літературної мови перекладу: *De battre mon coeur s'est arrêté* (укр. *Моє серце битися перестало*), *Hiroshima mon coeur* (укр. *Хіросіма, кохання моє*).

Серед лексико-граматичних трансформацій були виявлені ті, що передають одну лексему через дві, які є відповідниками: *La Jetée* (укр. *Злітна смуга*), *Les aventuriers* (укр. *Шукачі пригод*). Також у цій групі віднаходимо приклади лексичних і структурних заміни, але з повною семантичною відповідністю: *Garde à vue* (укр. *Під попереднім слідством*). Все ж найчастотніші лексико-граматичні зміни пов'язані із відмінностями двох мов на відповідних рівнях. Так відсутність відмінкових форм

іменників у французькій мові веде до заміни структури «*de* + іменник» на іменник родового відмінка в українській мові: *L'Armée des ombres* (укр. *Армія тіней*), або на прикметник: *Le Clan des Siciliens* (укр. *Сицилійський клан*).

Лексичні трансформації у чистому вигляді передбачають використання слів, які не є словниковими еквівалентами, як у наступних прикладах: *Le Père tranquille* (укр. *Благонадійний батько*), *Les Tontons flingueurs* (укр. *Дядечки-гангстери*), *Le Pacte des loups* (укр. *Братство вовка*), в яких лексеми не є абсолютними відповідниками, проте в контексті сюжету фільму повністю відтворюють семантичне значення.

Логіко-семантичні трансформації мають на меті реструктуризацію глибинної структури назви фільму мовою оригіналу. Такі трансформації є складними для пояснення і передбачають з'ясування когнітивного наповнення лексичних елементів, що входять до назви фільмоніма: *Les Anges Gardiens* (укр. *Між ангелом і демоном*). Наведений приклад демонструє дотримання смислового наповнення оригінальної назви, адже у фільмі й справді йдеться про ангелів-охоронців, але не без присутності злих демонів. В українській мові така ситуація видається більш прийнятною через вираз, застосований перекладачем, аби відтворити вічну проблему боротьби добра і зла.

Стилістичні трансформації можна розділити на дві підгрупи. До першої відносимо ті, що демонструють адекватну заміну зі збереженням функціонального потенціалу назви оригіналу: *Le Père Noël est une ordure* (укр. *Дід Мороз – відморозок*). У французькій мові *une ordure* (дослівно – «сміття») має сильне значення з негативною конотацією і застосовується до людини не приємної, або огидної з метою її образити і є виразом розмовного реєстру. У такому контексті український іменник *відморозок* видається цілком прийнятним у перекладі, адже цілком відтворює і реєстр мови, і прагматичне значення слова.

До другої підгрупи належать зміни стилістичних конотацій з відмінностями стилістичного забарвлення, часткової чи повної заміни емоційно-стилістичного відтінку. Ілюстративним прикладом для такого явища може слугувати фільм *Le plus beau métier du monde* (укр. *Небезпечна професія*). Конотативне забарвлення назви фільму французькою мовою змінюється на повністю протилежне в результаті перекладу українською. Так найкраща професія в світі, про яку йдеться у назві оригіналу, перетворюється на небезпечну професію в мові перекладу. Таку зміну можна пояснити сюжетом фільму, де й справді розповідається про нелегку долю вчителя, якому дістався найважчий клас у далеко не найкращому закладі. До того ж в оригінальній назві до певної міри можна вловити

легку іронію, яка виражена прикметником в найвищому ступені порівняння і повністю суперечить сюжету фільму.

При перекладі не рідко зустрічаються випадки компенсації стилістичних втрат за рахунок іншої лексичної одиниці у цільовій мові. Серед таких прикладів наведемо: *Le Grand Bleu* (укр. *Блакитна безодня*), який до того ж є прикладом комплексного застосування перекладацьких трансформацій, у цьому разі – зміни логіко-семантичної та лексичної трансформацій. Так в оригінальній назві *Le Grand Bleu* сему кольору несе у собі іменник, а розмір – прикметник, що повністю транспозиціонується в назві перекладу *Блакитна безодня*, де іменник семантично відтворює глибину водойми, про яку йдеться, а прикметник відповідає за семантичне значення кольору.

Стилістичні втрати прослідковуються у випадку демегафоризації. Такі приклади трапляються через неможливість передачі образних смислів мовою перекладу, а відтак – вдавання до дослівного перекладу. Як наприклад: *Mauvais sang* (укр. *Погана кров*). Для фахівців і носіїв французької мови втрата образного значення очевидна, адже вираз, що вжито в оригінальній назві має метафоричне значення і означає «Погане передчуття».

Проведений нами аналіз дозволив дійти висновку, що для адекватного і вдалого перекладу назви фільму важливим є всебічний підхід до перекладацького завдання, вибір стратегії та прийомів, а головне – комплексне застосування перекладацьких трансформацій задля успішної популяризації європейського кіно в україномовному просторі.

Література:

1. Александрова О. И., Николаева У. А. Стратегии перевода англоязычных фильмонимов на русский и испанский языки. *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия «Теория языка. Семиотика. Семантика»*. 2016. № 2. С. 113–122.
2. Kulykova V. Traduction des noms des films français : aspect linguoculturel. *Scientific Journal of Polonia University*. Vol 46 No 3 (2021). P. 51–58. DOI : <https://doi.org/10.23856/4607>.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Meilleurs films de tous les temps d'après les spectateurs. URL : <https://www.allocine.fr/film/meilleurs/pays-5001/>
2. Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0